

ربا

ربا گناه کبیره و حرمت آن ضروری دین است، گفته شده منکر حرمت ربا کافر است.

هجدهمین جلسه درس احکام کسب و کار - پاییز ۱۳۹۷ - دانشگاه علامه طباطبایی (ره)

مروری بر گذشته

- ارزش مشترک یعنی چه؟
- چه کسب و کاری باعث آرامش می گردد؟
- نظریه مصباحیت، میزانیت و مفتاحیت را تشریح کنید.
- پیش نیاز عدالت گستری از دید امام موسی کاظم (ع) چیست؟
- آب در کشتی هلاک کشتی است یادآور کدام رفتار جهل است؟
- دو عامل اصلی ارزش کالا در اسلام چیست؟
- اسلام، سرمایه داری و کمونیسم از جهت در نظر گرفتن منافع فرد و جامعه؟
- اصل براءت، سوق، وقایه و عمران کدامند؟ من له الغنم فعلیه الغرم؟
- دو کسب مکروه؟ تفاوت کسب و تجارت چیست؟
- چهار دسته روابط اقتصادی
- ورودی، هدف و فرآیند ---؟ --- حرمت کسب
- مصادیق غرر در معامله؟
- شرایط شرایط معامله؟
- سه تا از اختیارات کدامند؟
- شفعه چیست و چه شرایطی دارد؟
- شرایط طرفین عقود چیست؟
- غرر در اجاره، مضاربه و جعاله چه مصداقی دارد؟
- مضاربه و قرض چه تفاوتی دارند؟

عرفان، برهان و قرآن جدایی ناپذیرند

طهارت (سلوک و طهارت نفس از کتاب منازل السائرين) خواجه عبدالله انصاری

- ب- مراحل هشتگانه طهارت باطنی (رزق باطنی و معرفت نفس، لا یمسه الا المطهرون)
 - ۱- طهارت قوه خیال
 - ۲- طهارت قوه مفکره (ذهن)
 - ۳- طهارت قوه عاقله (عقل)
 - ۴- طهارت قلب
 - ۵- طهارت روح
 - ۶- طهارت حقیقت انسانی که بالاتر از روح است
 - ۷- طهارت سرّ
 - ۸- طهارت خاصّه انسان

- الف- مراحل چهار گانه طهارت ظاهری (رعایت ظاهر دین و واجبات و محرمات)
 - ۱- طهارت ظاهر جسم:
 - طهارت بدن از نجاسات و آلودگی های متعدد
 - طهارت خوراک
 - طهارت پوشاک
 - طهارت مسکن و ...
 - ۲- طهارت حواس ظاهری (قوای پنجگانه حسی)
 - ۳- طهارت اعضای بدن از عدم اعتدال

مدل کسب و کار اسلامی (الهی و فطری)

ترکیب بخش واقعی (عینی) و مالی (ذهنی) اقتصاد، تامین مالی خالص وجود ندارد

نه سرمایه داری و نه کمونیسم، بل امر بین الامرین

ربا

❖ ربا در موضوعات مبادله که دارای وزن و مقدار مشخص هستند مصداق دارد

■ کالا، پول، ارزش ذاتی یا اعتباری (اسناد و املاک)

❖ اگر اخذ دیرکرد در معامله مشروط شود رباست، اگر در پرداخت قرض توافق شود و در ازای تسویه زودتر مبلغی کم شود

اشکالی ندارد

❖ ربای جلی یا قرضی (قرضی و اخذ دیرکرد)

❖ ربای خفی یا معاملی (در معامله، مبادله دو چیز همجنس به مقدار نامساوی)

بد بودن ربا

- ❖ ربا و زنا باعث هلاکت قوم می شود و در خیلی جاهای قرآن باهم آمده
- ❖ درست داشتن ربا و ترویج آن در مقام کفر و ارتداد و محاربه با خداست
- در روایت آمده امام صادق گفت اگر قدرت داشتم گردنش (مردی که ادعای حلال بودن ربا می کرد) را می زدم.
- ❖ ربا در مقابل تجارت و قرض باعث فساد مالی (بهره گیری از درآمد دیگران و اختلاط با حرام و تلف اموال، عدم تسویه به موقع در صورت تمکن که معادل سرقت است) است.
- ❖ شهید مطهری: ربا باعث قطع رابطه ثروت و کار و دو قشری شدن جامعه است
- ❖ امام خمینی: پیامد های ربا : بیکاری عده ای، ظلم و بیکاری، پول در آوردن بدون کار، افزایش شکاف طبقاتی و تمرکز قدرت و ثروت و ترس فقیر برای معاش و ترس غنی برای حفظ مال

ربای حلال!!!!

- ❖ برخی مراجع حکم به حلال بودن ربای زن و شوهر و پدر و فرزند داده اند
- ❖ برخی مراجع حکم به حلیت ربای کافر یا حداقل ربا گرفتن از کافر داده اند
- ❖ آیت الله العظمی خامنه ای مد ظلّه العالی حکم بر حرمت تمامی موارد داده اند و ربا را مطلقاً حرام دانسته اند
- البته از مضمون برخی استفتائات دیگر بر می آید که ربای پدر و فرزند مباح است
- ❖ ربا اضطرار ندارد، یعنی کسی که پول دارد و توان کار ندارد موظف است آن را در قالب یکی از عقود اسلامی به کار اندازد
- ❖ ربا اضطرار ندارد، یعنی کسی که می تواند فرضاً با خوردن مردار خود را زنده نگه دارد، جایز نیست ربا بگیرد و غذای حلال بخرد
- ❖ حيله های ربا (حیل ربا) در بسیاری مواقع مخالف قصد جدی طرفین به تملک مال است، در بسیاری مواقع باعث غرر و معاملات مجهول است و در تمامی موارد حرام و باطل هستند.

زیاده ی مستحب

❖ اگر در متن قرض شرط به بازپرداخت زیاده نشده باشد، اگر قرض گیرنده مبلغی اضافه به

قرض را پس دهد حرام نیست

❖ بلکه از جهت تشکر مستحب است

قرض، دین و امانت

- ❖ دین (مدیون شدن، در مال یا غیر مال مثل دین معلم بر شاگرد)
- ❖ قرض = قطع ارتباط مالک و ملک در طول قرض و دادن حق تصرف در مال به قرض گیرنده
- ❖ امانت <> دین، در امانت تصرف جایز نیست
- ❖ قرض از صدقه بهتر است چون موجب فعالیت می گردد (چطور؟)
- ❖ اگر موضع قرض شرط شود که خدمتی نیز علاوه بر رد مال انجام شود رباست
- ❖ قرض و حسنه در قرآن ۱۱ جا با یکدیگر به کار رفته
 - دور از منت و اذیت و زیاده و داشتن قصد قربت و رفع گرفتاری محتاجان
 - قرض گرفتن فقط در اضطرار یا امور خیر مثل زیارت و ازدواج

قرض و ربا

- ❖ کسی که قرض را پس ندهد سارق است حتی اگر شهید شود ورثه باید قرض را بدهند
- ❖ الزاما انسان باید با قصد پس دادن قرض بگیرد
- ❖ آخر آیات ربا عذاب الیم و اصحاب النار هم فیها خالدون
- ❖ آخر آیات قرض وعده بهشت و پاداش آمده.
- ❖ قرض برای قشر متوسط است که چیزی لازم دارند و توان پس دادن را هم دارند
- ❖ فقیران از بیت المال پول بگیرند. پولدارها از شریک
- ❖ پس دادن قرض از روزی خود و خانواده پس از تامین کف زندگی مهمتر است

ربا و بانک

- ❖ کارمزد بانکی برای جبران هزینه بانکداری و حق دلالتی جایز است
- البته شک وجود دارد که کارمزد درصدی از معامله یا ثابت است
- ❖ حضرت علی فرمودند : کسی که به غیر از فقه تجارت کند در ربا می افتد

الفقه ثم المتجر

زیاده در ربا

- زیاده عینیه (افزایش عین مال)
- زیاده شرطیه (شرط به ارایه کاری در کنار پس دادن قرض)
- بعضی گفته اند فقط زیاده باطل است و برخی گفته اند کل معامله باطل است
- تنزیل و حال کردن قرض به کمتر: صحیح است

پیامدهای ربا

ربا و تضاد منافع

- رباخواری ساده ترین راه کسب ثروت بدون ریسک
- بقای ربا خوار در بقای ربا گیرنده است
- بقای ربا گیرنده در عدم موفقیت و عدم توانگری
- تضاد منافع، دوقشری شدن و تنازع و بوجود آمدن یکی از دو سناریوی زیر:
 - ربا گیرنده مال را پس می دهد (مال حرام در جیب رباخوار)
 - ربا گیرنده مال را پس نمی دهد (مال حرام در جیب رباگیر)

نرخ بازده و بهره

▪ نرخ بازده در محاسبات امکان سنجی می تواند ناشی از هزینه فرصت باشد و نه لزوما ربا (بازتعریف در مالی اسلامی)

▪ این رویکرد با حيله متفاوت است، بنای حيله به اضطرار و تبدیل ربای قرضی به ربای معامله ای است (فروش صوری)

قرض و تورم

ok

قرض دادن سببی از کالا
یا طلا

قابل استفاده در تورم
البته مشارکت بهترین
راه است

قرض دادن با توجه به
نرخ اعلام تورم

حالت ربوی دارد و خود
موسسه ممکن است
ذینفع باشد یا آمار
واقعی نباشد

تضمین دولتی برای سود
قرض الحسنه

طرفداران گفته اند دولت
مثل پدر همه است و
ربای پدر و فرزند جایز!

تأثیر تورم هم در جیب قرض دهنده است و هم گیرنده

متصل کردن نرخ بازپرداخت به نوسانات پولی حلال نیست
و برای سپرده گذار و سپرده پذیر به طور یکسان نقش
دارد. (دادگاه تجدید نظر شریعت پاکستان، ۲۰۰۰، ۵۹۳)

صرافی و معاوضه پول

- باید فی المجلس باشد وگرنه با تغییر نرخ ها احتمال نکول (پس ندادن) و نزاع بالاست

سوال امتحانی

- ارتباط ربا و سلوک؟
- ربا در معاملات و قرض یعنی چه؟ چه پیامدهایی دارد؟
- تفاوت امانت، دین، قرض و ربا چیست؟
- معاملات صرافی باید باشد.